

Det önskvärda samhällets värden

En kvalitativ textanalys av socialdemokratiska partiordförandens uttryck av det önskvärda samhället, åren 1969–2012, utifrån dimensionen maskulinitet–femininitet

Alexandra Ek
Line Isaksson Eriksoo

Abstract

I denna uppsats analyserar vi, genom att utgå från maskulinitets- och femininitetsforskning, svenska socialdemokratiska partiordförandens uttryck, och förändrade uttryck, av det önskvärda samhället åren 1969–2012. Geert Hofstedes studier om nationskulturer fungerar som utgångspunkt då en av hans sex dimensioner används som analysverktyg: maskulinitet–femininitet.

Genom en kvalitativ textanalys av Olof Palmes, Göran Perssons samt Stefan Löfvens installationstal presenterar och klargör vi de förändringar, längs dimensionen maskulinitet-femininitet, som berör det önskvärda samhället. Resultatet visar tydliga förändringar till förmån för de feminina värdena, särskilt inom områdena 1) Välfärd, samverkan och människor, 2) Jämställdhet samt 3) Ekonomi samt bistånd och miljö.

Nyckelord: maskulinitet, femininitet, Hofstede, Geert, dimension, önskvärt, samhälle

Antal ord: 8427

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning.....	1
1.2 Avgränsningar och urval	2
1.3 Metod.....	2
2 Varför studera maskulinitet och femininitet?	4
2.1 Begreppens mångsidighet	5
2.2 Problem och risker	6
3 Teori	8
3.1 Tabell 1. Sammanfattning av skillnaderna mellan feminina och maskulina samhällen	10
3.2 Kritik mot Hofstede.....	11
4 Analys	12
4.1 Installationstalens skillnader och likheter	12
4.2 Mönster och vanligt förekommande uttryck	13
4.2.1 Välfärd, samverkan och människor.....	13
4.2.2 Jämställdhet.....	15
4.2.3 Ekonomi samt bistånd och miljö.....	16
4.2.4 Val av ord samt enstaka förekommande värden	18
5 Diskussion	20
5.1 Tankar inför framtida forskning	21
Litteratur	23
Bilagor	25
Bilaga 1. Viktiga skillnader mellan feminina och maskulina samhällen	25

1 Inledning

Vi kan alla, utan tvivel, konstatera att kvinnor föder barn medan män deltar i fortplantningen. Vi kan också intyga att den genomsnittliga mannen är längre och starkare är den genomsnittliga kvinnan. I själva verket är exemplen ovan två av de få skillnader mellan män och kvinnor som vi med säkerhet kan säga vara sanning över alla länders gränser. Detta hindrar dock inte grupper av människor inom olika länder, samhällen och kulturer att tillskriva kvinnor respektive män skilda värden och beteenden (Hofstede, 1980: 262). Detta är en av anledningarna till varför vi anser att området maskulinitet och femininitet är intressant att studera.

Maskulinitets- och femininitetsforskningen är fränkopplad det biologiska arvet och fokuserar i stället på hur och varför värden, skapade genom social konstruktion, präglar olika samhällen. Genom att klargöra vilka värden som tillskrivs män respektive kvinnor kan en kategorisering av samhällets beståndsdelar längs dimensionen maskulinitet–femininitet göras (Hofstede, 1980: 262). Ordet dimension ska i denna uppsats ses, och kommer i analysen att användas, som en bipolär skala med maskulinitet och femininitet som motpoler.

1.1 Syfte och frågeställning

Med denna uppsats beskriver vi huruvida socialdemokratiska partiordförandens uttryck av önskvärd politik har förändrats från Palmes dagar fram till Lövfens övertagande av makten, närmare bestämt mellan åren 1969 och 2012. Förändringen i uttryck av önskvärd politik mäts genom att bestämma förflyttningen längs dimensionen maskulinitet–femininitet. Det vill säga: har partiordförandenas uttryck av det önskvärda samhället karaktäriserats av mer/mindre betoning av de maskulina/feminina värdena mellan åren 1969 och 2012? Den önskvärda politiken analyseras utifrån installationstal, med andra ord det första tal partiordföranden ger då han eller hon blivit tillsatt.

Vad som motiverar oss till att studera maskulinitet och femininitet är framförallt den statistisk från Statistiska centralbyrån (SCB) som vi tagit del av. Statistiken visar att andelen kvinnliga socialdemokratiska riksdagsledamöter ökat kraftigt sedan Palmes dagar. År 1973 och 1976 var andelen socialdemokratiska kvinnliga riksdagsledamöter 22,4 respektive 21,7 procent. Mellan åren 1979 och 1998 skedde en stadig ökning för att sedan ligga runt en andel av hälften kvinnor och hälften män (SCB). Vår förståelse är att vi tror att ett samband existerar mellan feminina värden och den ökade andelen av kvinnliga riksdagsledamöter. Huruvida ett ökat antal kvinnliga riksdagsledamöter leder till att feminina värden betonas eller att en ökad betoning av feminina värden leder till en ökad andel kvinnliga riksdagsledamöter lämnar vi åt kommande forskning att utröna.

Vår analys tar sin början, som nämnt ovan, i installationstalet givet av Olof Palme 1969 för att sedan gå vidare till Göran Perssons tal 1996 och avslutas med Stefan Lövfens tal 2012. Uppsatsen ger svar på följande frågeställning:

Har socialdemokratiska partiordförandens uttryck av önskvärd politik förflyttats utmed dimensionen maskulinitet–femininitet mellan åren 1969 och 2012?

1.2 Avgränsningar och urval

Det finns framförallt två anledningar till vårt val att analysera det socialdemokratiska partiet och deras partiordförande. För det första har det socialdemokratiska partiet under lång tid styrt Sverige och genom detta haft stor påverkan på samhället. Det socialdemokratiska partiets dominans, jämfört med andra partiers, ökar möjligheten för att generalisera denna studies resultat till resten av samhället, under tidpunkten för varje installationstal. För det andra kan man, som nämnt ovan, se en kraftig ökning av kvinnliga riksdagsledamöter inom det socialdemokratiska partiet. Vi tror att en ökad andel kvinnliga riksdagsledamöter och ett ökat betonde av feminina värden i någon mån samvarierar.

Partiordförandena Olof Palme och Göran Persson är, inför denna studie, valda på grund av deras långa tid vid makten. De innehade partiledarposten i 17 respektive 11 år. Stefan Löfven valdes för att få den nyaste bilden av det uttryckta önskvärda samhället. De tre partiordföranden är även valda för att få en spridning mellan åren 1969 till 2012, det vill säga den valda tidsperioden, en period vald på grund av det ökade antalet kvinnliga riksdagsledamöter inom det socialdemokratiska partiet. Denna analys fokuserar på den önskvärda politiken som först fram under en viss tidsperiod och inte på personerna, det vill säga partiordförandena i sig. Därför ser vi, för slutresultatet av denna studie, inga problem med att endast tre av de totalt sex partiordförandens installationstal, under den aktuella perioden 1969 till 2012, analyseras.

Fördelen med att använda installationstal som mått på önskvärdt samhälle är partiordförandenas möjlighet att under ett och samma tal beskriva i vilken riktning han eller hon vill föra politiken, partiet och samhället. Vi gör alltså ett antagande om att de viktigaste värdena, feminina eller maskulina, tas upp i installationstalet. Det är här viktigt att komma ihåg att det är det önskvärda, och inte det faktiska, samhället som analyseras.

1.3 Metod

Språket är ett socialt system med två huvudfunktioner. Dels kan språket uttrycka tankar och idéer och dels användas i sociala relationer. Den första huvudfunktionen, uttryckandet av tankar och idéer, eller innebördsaspekten som den också kallas, handlar främst om hur författaren kan använda språket för att

genom reflektion och egna tankar om sin omgivning uttrycka sina inre föreställningar. Den andra huvudfunktionen, användning av språk i sociala relationer, eller den interpersonella aspekten, handlar exempelvis om hur vi kan uttrycka åsikter, informera samt ge order. Den förra sammankopplas med reflektion medan den senare sammankopplas med handling (Bergström & Boréus, 2005: 16).

Ovan nämnda aspekter, och då framförallt den interpersonella huvudfunktionen, eftersöks i installationstalen genom noggrann kvalitativ textanalys där talen läses ett flertal gånger för att finna alla de tankar och all den information som möjliggör en kategorisering av talen utmed dimensionen maskulinitet–femininitet. Genom att kategorisera en stor del av talens uttryck som antingen feminina eller maskulina, samt genom att försöka finna mönster, fås en uppfattning om vilka värden som framhävs idag i relation till vilka som framhävdes på 90-talet i och med Persson och på slutet av 60-talet utifrån Palme. Följaktligen analyserar vi Palmes tal först, för att sedan placera in Perssons och Lövfens installationstal som bärare och innehavare av mer eller mindre feminina/maskulina värden.

För att veta vad, i installationstalen, som bör uppmärksammas har vi gjort en sammanställning av de viktigaste skillnaderna mellan feminina och maskulina samhällen (Se Tabell 1. Sammanfattning av skillnader mellan feminina och maskulina samhällen *alternativt* Bilaga 1. Viktiga skillnader mellan feminina och maskulina samhällen). Sammanställningen är baserad på ett nära 50-årigt forskningsarbete av Geert Hofstede, och senare även hans son Gert Jan Hofstede. Forskningen är uppbyggd runt sex dimensioner, varav en är maskulinitet–femininitet, som tillsammans förklarar nationskulturer. Då denna uppsats endast fokuserar maskulinitet–femininitet är det den enda som uppmärksammas.

2 Varför studera maskulinitet och femininitet?

Den främsta anledningen till varför maskulinitet och femininitet anses viktigt att studera är att det enda som skiljer män och kvinnor åt är den absoluta biologiska skillnaden som medför att kvinnor föder barn medan män deltar i fortplantningen. Utöver denna enda absoluta skillnad går det att finna så kallade statistiska biologiska skillnader. Exempel på dessa är att den genomsnittliga mannen är längre och starkare än den genomsnittliga kvinnan. Vad som binder samman de absoluta och statistiska biologiska skillnaderna ovan är deras närvaro inom alla kulturer, nationer och mänskliga grupper. I själva verket är dessa de enda skillnader vi kan finna mellan män och kvinnor vilka går att generalisera över alla grupper av människor (Hofstede, 1980: 262).

Följaktligen finns det något mer som skapar skillnader, något som inte går att utläsa från varken absoluta eller statistiska biologiska skillnader, något som gör att vi inom olika kulturer tillskriver män och kvinnor olika beteenden och värden (Hofstede & Hofstede, 2005: 130-131). Vad förklarar att män upplevs som självsäkra, ambitiösa och ansvarstagande medan kvinnor uppfattas som ömsinta, relationsinriktade, mjuka och innehavare av vårdande egenskaper?

Geert Hofstede (1980) argumenterar för att de skillnader, som omöjligt kan förklaras genom biologisk olikhet, uppkommer genom kulturella normer och traditioner. Ett exempel som belyser kulturskillnader ger Le Vines undersökning av Afrika vilken handlar om en period som karaktäriserades av manlig arbetsmigration och kvinnors ensamma kamp för överlevnad. I östra och södra Afrika kontrollerade männen, trots sin frånvaro, stora delar av familjens inkomst varför mannens dominerande ställning förblev intakt utan att ifrågasättas. I västra Afrika fann man däremot en annan bild. Här hade kvinnan under en längre tid haft en självständighet och en möjlighet att på egen hand sälja varor på marknader. Den egna inkomsten ledde till en maktövertagning i relationen mellan man och hustru. En intressant konsekvens av detta är att man i det senare samhället märkte av en rädsla för kvinnlig häxkraft, antifeminism, avundsjuka på kvinnor och en känsla bland män av att vara sexuellt otillräckliga (Hofstede, 1980: 263).

Trots att man tar bort de beteenden och de värden som biologiskt kan knytas till det ena eller andra könet, det vill säga barnafödande och avlande samt skillnader i längd och styrka, finner man stora skillnader mellan kvinnor och män. Intresset väcks för att undersöka hur, var och varför värden och beteenden skapas och genom traditioner, kulturella normer samt social konstruktion binds samman med ett specifikt kön. Med social konstruktion menas att män och kvinnor lär sig vilken som är deras plats i samhället. Denna plats i samhället förvandlas, för majoriteten män och kvinnor, till något önskvärt, vilket kan illustreras med forskningsinsikten att kvinnor i mansdominerande samhällen i hög grad är delaktiga i den oförändrade maktbalansen (Hofstede, 1980: 265).

2.1 Begreppens mångsidighet

Begreppen maskulinitet och femininitet kan användas för att analysera oändligt skilda områden i samhället. Begreppen är diffusa, komplexa och har ett stort användningsområde. Därför anser vi att en kort genomgång av begreppens mångsidighet är av stort värde för läsarens förståelse av denna uppsats. Nedan beskriver vi hur forskare valt att se på, samt använda sig av, begreppen maskulinitet och femininitet.

Det finns forskare som anser att begreppen maskulinitet och femininitet bör ses som värden som innefattar maskulin karaktär som konkurrens, självsäkerhet, ambition samt rikedomar respektive feminin karaktär som relationer, familj och livskvalitet (Geert Hofstede).

Vissa forskare menar att femininitet och maskulinitet kan användas för att förklara varför könssegregation på arbetsmarknaden har uppkommit (Weisgram m.fl., 2011) samt hur arbetsplatser kan kategoriseras som maskulina respektive feminina (Alvesson, 1998).

Maskulinitet och femininitet är ett område där ständigt nya teorier och begreppsdefinitioner skapas. Det finns forskare som utgår från Raewyn Connells teoretiska ramverk om multipla maskuliniteter. Connells menar att det finns olika maskuliniteter med olika status. Den högsta statusen har den så kallade hegemoniska maskuliniteten. Hegemonisk maskulinitet upprätthålls genom en imaginär karaktär som exempelvis en hjälte, ett ideal eller en förebild (Connell). Beaktansvärt med Connells teori är dess stora inflytande utanför den akademiska världen, exempelvis bland aktivister och beslutsfattare.

Ytterligare ett exempel presenteras av Schippers. Hon belyser begreppens mångsidighet genom att ta avstamp i Connells forskning om multipla maskuliniteter och hegemonisk (ledande) maskulinitet. Schippers ambition är att återhämta femininitet då hon anser att den blivit bortglömd till förmån för maskulinitet. Bland annat vill hon bevisa existensen av en hegemonisk femininitet. Hon menar att både hegemonisk maskulinitet och hegemonisk femininitet kan förklaras utifrån relationer mellan individer, grupper eller samhällen. Relationerna karaktäriseras av ett beteende som går ut på att uppnå en symbolisk idealbild av män respektive kvinnor. En idealbild som till slut institutionaliseras och blir hegemonisk (Schippers: 2007: 91-92). Schippers menar också att dominans och underordning, genom social konstruktion, skapas genom att se maskulinitet i förhållande till femininitet (Schipper 2007: 91). Schippers argumenterar att kvinnlig underordning förutsätter manliga världens dominans (Schipper 2007: 94).

Ett annat exempel på begreppens mångsidighet är Mats Alvessons teori. Alvesson menar att maskulinitet och femininitet är skapare av över- och underordning men att begreppen också kan ses som något mer komplext (Alvesson, 1998: 969-970). Maskulinitet och femininitet används, enligt Alvesson, för att beskriva de kulturella och symboliska åsikterna som människor i en viss kulturell grupp, som exempelvis samhälle, klass, organisation, lägger i olika fenomen.

Det finns sedan forskare som Erica S. Weisgram mfl. som argumenterar för att alldeles för få forskare har undersökt hur könssegregation uppstår. Den förklaring som lyfts fram i Weisgrams studie är att självupplevd maskulinitet/femininitet kan bidra till kvinnor och mäns olika uppfattningar om de viktigaste värdena på arbetsplatsen, vilket kan styra dem in i arbeten utan att aspekter som intresse och färdigheter tas i beaktande (Weisgram m.fl., 2011: 243-244).

Trots att studierna om maskulinitet och femininitet har nått en bit på vägen för att förklara bland annat könssegregation och samhällskulturer finns det fortfarande tomrum att fylla med kunskap. Denna uppsats utgår från Hofstedes teori (se avsnitt 3 Teori) om skillnaderna mellan feminina och maskulina samhällen. Detta för att kunna göra en åskådlig och tydlig kvalitativ textanalys av tidigare nämnda installationstal. Detta leder oss in på nästkommande avsnitt, nämligen problem och risker som kan uppkomma vid användandet av maskulinitet och femininitet som analysverktyg.

2.2 Problem och risker

Vid användandet av maskulinitet och femininitet som analysverktyg finns det ett antal problem och risker man bör beakta, särskilt då begreppen, som nämnt ovan, kan användas för att studera väldigt skilda områden i samhället.

Mats Alvesson och Yvonne Due Billing, författare till boken *Kön och organisation* (2011) påpekar hur begreppen maskulinitet och femininitet ofta övertolkas. De menar att vi genom att förutsätta att maskulinitet utesluter femininitet och vice versa, ibland går för långt i vår strävan att förneka existensen av ett av begreppen. Detta resulterar i att slutsatserna som dras i hög grad bygger på vardagsförnuft istället för på genomtänkta idéer och objektiva undersökningar (2011: 136-139).

Vidare uppstår problem då utbudet av teorier inom forskningsområdet är tunt och då begreppen är vaga och saknar en tydlig generell definition. Detta kan ha sin grund i forskningsområdets unga ålder. Maskulinitetsforskningen uppkom som enskilt forskningsområde först på slutet av 1970-talet, och så sent som på 1990-talet i Sverige, som en reaktion på Simon de Beauvoirs texter om kvinnan (NE 1). Den tydligaste avsaknaden av teorier går att finna inom femininitetsforskningen (Schippers, 2007). Vi tror att detta bristande utbud av teorier kan öka komplexiteten och locka forskare att, likt övertolkning, dra slutsatser utifrån vardagsförnuft istället för genom accepterad vetenskaplig forskning. Forskningsområdets unga ålder kan också spela in när det gäller den bristande generella definitionen av begreppen. Det verkar i dagsläget inte finnas någon klar konsensus om hur begreppen ska användas och tolkas i relation till andra begrepp. Därför anser vi det viktigt att i varje enskild studie tydligt definiera hur begreppen används. Att komma till slutsatser, utan att förstå innebörden av begreppen vilka de är grundade på, gör ingen läsare mer klok.

Det är också av stor vikt att fråga sig vad det egentligen är som beskrivs. Är det femininitet/maskulinitet, det vill säga socialt dominerande förställningar och

stereotyper, eller är det kvinnor/män, det vill säga individen? (Alvesson & Due Billing, 2011: 137-138). Vi anser att risken är överhängande att man alltför lättvindigt kopplar samman män med maskulinitet och kvinnor med femininitet endast på grund av fördomar och därmed bortser från djupare undersökningar.

Slutligen är det av stor vikt att förstå att innebörden av begreppen maskulinitet och femininitet inte är konstanta över tiden. Idag ses pilotyrket som något maskulint medan det på 1920-talet i USA var ett yrke sammankopplat med feminina värden (Alvesson & Due Billing, 2011: 128). Denna rörlighet anser vi ställer stora krav på hur man i varje enskild studie definierar begreppen maskulinitet och femininitet.

3 Teori

Vi har tidigare i denna uppsats konstaterat att begreppen maskulinitet och femininitet kan användas på många olika sätt och ges olika innebörder av olika forskare. Därför anser vi det vara av stor vikt att beskriva vilken teoretisk definition vi utgått från i denna studie. Maskulinitet och femininitet, det vill säga de beteenden och de värden som tillskrivs ett specifikt kön bör ses som tillfälliga, fragmenterade och socialt konstruerade bilder av manlighet respektive kvinnlighet (Priola, 2010). Tillfälliga och fragmenterade används som beskrivande ord, enligt vår tolkning, då begreppen inte är konstanta över tid eller över kultur- och landsgränser. Gradvisa förändringar kan medfölja att ett värde som tidigare sågs som feminint, idag ses som maskulint och vice versa.

Geert Hofstede erbjuder med sin forskning den förklaring av termerna maskulinitet och femininitet vilken utgör grunden, samt den teoretiska definitionen, för vår undersökning: maskulinitet och femininitet ska ses som begrepp som förklarar socialt beteende och som är kopplade till det ena eller andra könet. Begreppen är inte sammankopplade med termerna man och kvinna, ord vars definition snarare knyter an till det biologiska könet (Hofstede, 2000: 115).

Teorin som använts i denna undersökning är baserad på Geert Hofstedes forskning om nationskulturer som tog sin början på 1960- och 1970-talet och som ständigt vidareutvecklats fram till idag. Han argumenterar för att människor bär med sig vad han kallar mentala program som skapas i tidig barndom och efterhand förstärks under skolgång samt i arbetslivet. Detta mentala program innehåller en beskrivning av, samt värden som förknippas med, specifika nationers kultur. Denna beskrivning sammanfattas av Hofstede genom fyra dimensioner, varav en behandlar maskulinitet samt dess motpol femininitet, vilken är den dimension denna uppsats tar sitt teoretiska avstamp i. För den intresserade läsaren är de tre övriga dimensionerna maktdistans (jämlikt/icke jämlikt), osäkerhetsundvikande (fast/flexibel) samt individualism–kollektivism (ensam/tillsammans) (Hofstede, 1980: 11). Under årens lopp har Hofstede, tillsammans med sin son Gert Jan Hofstede, vidareutvecklat modellen och tillfört ytterligare två dimensioner till teorin. Dessa är 1) långsiktig eller kortsiktig orientering samt 2) eftergivenhet eller inskränkning (Hofstede).

Hofstede definierar maskulinitet genom att likställa begreppet med ett samhälle där män förväntas vara bestämda, hårda samt fokuserade på materiell framgång medan kvinnor förväntas vara blygsamma, ömsinta och fokuserade på livskvalitet. Femininitet, å andra sidan, definieras som ett samhälle där både män och kvinnor förväntas vara blygsamma, ömsinta och fokuserade på livskvalitet. Dessa två begrepp illustreras, som tidigare nämnts, utifrån en bipolär dimension, det vill säga maskulinitet och femininitet som motsatta poler (Hofstede, 2000: 115).

Genom att studera en surveyundersökning, genomförd bland män och kvinnor i fyrtio länder, som åskådliggjorde åsikter om arbetsmål fann Hofstede att män å ena sidan värdesatte befordran och inkomster medan kvinnor å andra sidan betonade interpersonella relationer och den fysiska miljön. En grundlig analys av respondentssvaren genomfördes och ett maskulinitetsindex (den så kallade Value

Survey Module (VSM)) skapades som används för att kategorisera länder utifrån Hög och Låg MAS. Det vill säga, länder med Hög MAS karakteriseras framförallt av de maskulina målen och länder med Låg MAS karakteriseras framförallt av de feminina målen. Utifrån kategoriseringen fann forskarna att maskulinitetsindexet hade en negativ korrelation med den procentuella andelen kvinnor i professionella och tekniska arbeten samt med andel av BNP som används för biståndshjälp till fattigare länder. Med andra ord, Hög MAS samvarierar med färre kvinnor i professionella och tekniska arbeten samt mindre biståndshjälp. En positiv korrelation gick att finna mellan Hög MAS och könssegregation inom högre studier, tillåten hastighetsbegränsning samt antalet döda i trafiken. Det vill säga, Hög MAS samvarierar med könssegregation, hög hastighetsbegränsning på vägarna samt ett större antal döda i trafiken (Hofstede, 1980: 261-262).

Hofstede sammanfattade sedan, utifrån datan nämnd ovan, de viktigaste skillnaderna mellan ett feminint och ett maskulint samhälle (se Tabell 1. Viktiga skillnader mellan feminina och maskulina samhällen, nedan). Denna sammanfattning ligger till grund för vår analys av de socialdemokratiska partiordförandena Olof Palme, Göran Persson samt Stefan Lövfens installationstal (se avsnitt 4 Analys). Vi anser att denna sammanfattning ger en överskådlig och tydlig utgångspunkt samt operationalisering av begreppen för genomförandet av en kvalitativ textanalys. Sammanfattningen används för att analysera vilket önskvärt samhälle politikerna ovan ger uttryck för i sina installationstal. Genom att till sammanställningen tillföra nya karaktäristiska skillnader mellan män och kvinnor, som Hofstede funnit inom området, ökar anknytningen till dagens samhälle.

3.1 Tabell 1. Sammanfattning av skillnaderna mellan feminina och maskulina samhällen

Nedan visas en sammanfattad tabell över de viktigaste skillnaderna mellan feminina och maskulina samhällen. Uppdelningen i områden är gjord på grund av de mönster vi funnit i installationstalen och som presenteras närmare i analysdelen. För en fullständig lista över skillnaderna mellan feminina och maskulina samhällen, se Bilaga 1. Viktiga skillnader mellan feminina och maskulina samhällen.

Feminint samhälle	Maskulint samhälle
Område 1: Välfärd, samverkan och människor	
Människor, livskvalitet och relationer är viktigt	Utmaningar, inkomster, erkännande och möjlighet att avancera viktigt
Sympatier för de svaga	Sympatier för de starka
Välfärdssamhället är idealet, hjälp åt behövande	Prestationssamhället är idealet, stöd åt de starka
Område 2: Jämställdhet	
Alla bör vara blygsamma	Män ska hävda sig, vara ambitiösa och tuffa
Betoning på jämställdhet, solidaritet och arbetslivets kvalitet	Betoning på rättvisa, ömsesidig tävlan och prestation
Båda könen kan välja om de vill göra karriär eller inte	Män måste göra karriär, kvinnor kan välja att göra det
En och samma moraliska norm: båda könen är subjekt	Dubbelmoral: Män är subjekt, kvinnor är objekt
Område 3: Ekonomi samt miljö och bistånd	
Statligt stöd åt fattiga länder	Fattiga länder behöver hjälpa sig själva
Man bör skydda miljön: litet är vackert	Ekonomi bör fortsätta växa: stort är vackert
Regeringen spenderar mer på biståndsverksamhet, mindre på rustning	Regeringen spenderar mindre på biståndsverksamhet, mer på rustning
Område 4: Val av ord	
Internationella konflikter bör lösas med hjälp av förhandling och kompromisser	Internationella konflikter bör lösas genom en styrkedemonstration eller genom strid

3.2 Kritik mot Hofstede

Under sitt närmare 50 år långa forskningsarbete inom maskulinitets- och femininitetsforskning har Hofstede utsatts för en del kritik. Nedan presenteras och diskuteras den kritik som tycks vara mest förekommande och relevant för dimensionen maskulinitet–femininitet.

Redpath och Nielsen lyfter fram kritik mot dimensionen maskulinitet–femininitet. De menar att Hofstedes sammankoppling av karaktäristiska såsom aggression, ambition och strävan efter materiella tillgångar med ett maskulint samhälle och karaktäristiska såsom relationer, harmoni och livskvalitet med ett feminint samhälle bör ses som sexistiskt (Redpath & Nielsen, 1997: 329). Vi ställer oss skeptiska till hur begreppen maskulinitet och femininitet, som inte per automatik är knutna till varken män eller kvinnor, kan anses sexistiska, det vill säga könsdiskriminerande (NE 2).

Kritik riktas också mot Hofstede då han beskriver kultur i termer av genomsnittliga mönster av föreställningar och värden. Detta anses som en alltför kraftig generalisering och som en romantisering av kulturella karaktäristika (Redpath & Nielsen, 1997: 329). Diskussionen är intressant och ställer förmodligen till med problem vid vissa studier. Då Hofstede analyserar huruvida ett land är mer eller mindre maskulint än ett annat anser vi att en mätning av genomsnittliga mönster är en försvarbar metod. Vid en fallstudie på exempelvis ett lands värden och föreställningar krävs det sannolikt att utgångspunkt tas i ett mer detaljerat ramverk.

McSweeney går ett steg längre i sin kritik och ifrågasätter själva existensen av nationskultur och därmed grunden på vilken Hofstedes forskning står. Han kritiserar också forskarkollegor som så lättvindigt tar forskning om nationskulturer för given och påstår samtidigt att Hofstede försökt mäta det omätbara (McSweeney, 2002: 89-90). För att bemöta denna kritik väljer vi att presentera resultatet av Søndergaards sammanställning framtagen genom analys av granskningar, citeringar och analyser genomförda utifrån Hofstedes ramverk. Sammanställningen visar bland annat att Hofstedes forskning citerats över tusen gånger mellan åren 1980-1993, vilket är fler gånger än många andra populära ramverk. Analyser gjorda utifrån Hofstedes ramverk visar upp god samstämmighet med Hofstedes tidigare resultat. Detta bör därmed ses som en bekräftelse på ett fungerande ramverk med syfte att förstå nationskulturer (Søndergaard: 1994).

4 Analys

I detta avsnitt har vi utgått från, den i ett tidigare avsnitt presenterade, sammanställningen av viktiga skillnader mellan feminina och maskulina samhällen, baserad på Hofstedes forskning. Skillnaderna som beskrivs i sammanställningen har använts för att analysera Olof Palmes, Göran Perssons samt Stefan Löfvens installationstal. För att öka förståelsen av analysen diskuteras först installationstens skillnader och likheter. Därefter presenteras de mönster och vanligt förekommande uttryck vi funnit i talen. För att göra analysen tydligare har de olika skillnaderna delats upp i områden, eller mönster, som beskriver liknande önskvärda beteenden och värderingar i samhället (se Bilaga 1. Viktiga skillnader mellan feminina och maskulina samhällen). Exempelvis har de feminina värdena ”sympatier för de svaga” och ”välfärdssamhället är idealet, hjälp åt de behövande” och de maskulina motpolerna ”sympatier för de starka” och ”prestationsamhället är idealet, stöd åt de starka” placerats i området 1) Välfärd, samverkan och människor.

4.1 Installationstens skillnader och likheter

Det första installationstalet, från 1969, är Olof Palmes. Palme hedrar genomgående den tidigare partiledare Tage Erlander. Erlander används gång på gång som exempel för att spegla Palmes önskvärda politik. I talet diskuteras främst ekonomisk utveckling, internationalisering samt hur man är en samhällsbyggare (Palme, 1969).

Det andra installationstalet, från 1996, är av Göran Persson. Persson börjar med att argumentera för att alla är beroende av varandra och att alla handlingar ska genomföras tillsammans, vilket även är återkommande i resten av talet. Persson väljer att presentera sin önskvärda politik i Sverige genom två motpoler. Eller med andra ord, det gamla Sverige och det nya Sverige, där det nya Sverige beskriver Perssons önskvärda politik. Perssons önskvärda politik handlar främst om att skapa ekonomisk utveckling, utbildning och kunskap, där nyckeln till framgång ligger i att övervinna arbetslösheten (Persson, 1996).

Det tredje installationstalet, från 2012, är av Stefan Löfven. Han använder sig av både personliga erfarenheter och socialdemokratisk ideologi för att framföra sin önskvärda politik. Löfvens önskvärda politik handlar främst om jämställdhet, internationalisering, utbildning, ett utvecklande samhälle samt livsstil. Löfven talar genomgående om sig själv som en vanlig medborgare i samhället som med hjälp av alla andra skapar ett bra samarbete. Det är allas lika värde samt en stark partipolitik som är det viktigaste (Löfven, 2012).

Utöver ovan nämnda skillnader är det också viktigt att ha i åtanke att installationstalen skiljer sig åt mer allmänt på vissa punkter: de är skrivna av olika människor med olika värderingar under olika tidsperioder. Innehållet i talen kan ha påverkats av hur samhället sett ut då de skrivits, exempelvis skulle en djup lågkonjunktur kunna resultera i större betoning av ekonomiska värden, värden

som ofta kopplas samman med ett maskulint samhälle. Talen är också av olika längd och varierar mellan fem och fjorton sidor i ett dataskrivet dokument. Ytterligare en skillnad är att endast Olof Palme och Göran Persson innehaft statsministerrollen medan socialdemokraterna var i opposition vid tiden för Stefan Löfvens tal, det vill säga då ett annat parti innehade statsministerposten. Alla dessa skillnader är vi medvetna om och har haft i åtanke vid genomförandet av analysen.

Talen har även en stor mängd likheter. För det första är de alla baserade på den socialdemokratiska ideologin vilken det socialdemokratiska partiets politik är uppbyggd på. För det andra är de framförda av en nyvald socialdemokratisk partiordförande. För det tredje innehåller alla tal beskrivningar av tidigare partiordföranden genom värden som antingen kan kopplas till ett feminint eller till ett maskulint samhälle. För det fjärde är partiordförandena alla män vilket eventuellt kan ha en påverkan på om den framförda önskvärda politiken är maskulin eller feminin, något som vi lämnar åt kommande forskning att ta reda på. Utöver detta går det även att finna beskrivningar av ett önskvärdt samhälle genom värden som återfinns, mer eller mindre, i alla tal. Mönster och vanligt förekommande uttryck redovisas nedan.

4.2 Mönster och vanligt förekommande uttryck

Under den kvalitativa textanalysen av de tre partiordförandenas installationstal lade vi märke till en del mönster. Dessa, och inom dessa vanligt förekommande uttryck, kommer att diskuteras nedan. För det första är det tydligt att alla tre partiordföranden lägger stort fokus på värden som kan förknippas med välfärd, samverkan och människor. Det vill säga, dels vilken syn vi bör ha på våra medmänniskor och dels hur vi ska agera i relationer med andra människor och grupper. För det andra kunde ett tydligt mönster urskiljas när det gäller jämställdhet. Det vill säga, synen på jämlikhet mellan könen. För det tredje lyfts värden som handlar om ekonomi samt bistånd och miljö fram. Diskussionen handlar här främst om vilka värden som är av störst vikt. För det fjärde, och avslutningsvis, diskuteras huruvida ordval kan ha en betydelse för vilket samhälle man önskar sig leva i. Här ges också exempel på enstaka förekommande värden. Det vill säga värden där vi inte kunnat se något mönster men som vi ändå anser värdefulla att presentera. Detta eftersom de ökar förståelse för helhetsbilden av förändringen längs dimensionen maskulinitet–femininitet.

4.2.1 Välfärd, samverkan och människor

De vanligaste värden och beteenden som tas upp, i alla installationstal, är sådana som kan knytas till orden välfärd, samverkan och människor. Det vill säga, feminina värden, som utifrån Hofstedes forskning, kan karaktäriseras såsom ”människor, livskvalitet och relationer är viktigt”, ”sympatier för de svaga” och ”välfärdssamhället

är idealet, hjälp åt de behövande” vilka väger tyngre än de maskulina motsvarigheterna ”utmaningar, inkomster, erkännande och möjlighet att avancera viktigt”, ”sympatier för de starka” respektive ”prestationssamhället är idealet, stöd åt de starka”. Ingen markant ökning eller minskning kan påvisas mellan de tre installationstalen utan stort utrymme ges, i alla talen, för att kunna framhäva dessa värden. Trots detta, anser vi att man kan se en successiv ökning av användningen av feminina värden över tiden. Det är viktigt att här ha i åtanke talens olika längd vilket kan orsaka problem i analysen. Då vi gör en kvalitativ textanalys mildras problemet och vi anser det korrekt att påstå att en ökning av feminina värden, från Palmes dagar tills idag, inom området: Välfärd, samverkan och människor ägt rum.

Olof Palme talar om den ”internationella solidariteten”, ”samverkans och solidaritetens idéer” samt om vikten av ”relationer till och mellan människor” (Palme, 1969). Göran Persson säger att ”människan är målet”, betonar vikten av ”välfärd och trygghet” och anser även att ”tillsammans, partivänner, kan vi klara uppgiften” (Persson, 1996). På samma spår fortsätter sedan Stefan Löfven genom att tala om ”omtanke om varandra”, ”välfärd”, ”vi håller ihop” samt ”människors kraft” (Löfven, 2012).

Vad vi kan ta med oss från detta område, eller mönster, blir således att de feminina värdena har varit och är starka inom det socialdemokratiska partiet. Bland annat säger Göran Persson i sitt tal: ”För det första har vi i socialdemokratiens Sverige en lång tradition av samverkan och samförstånd” (Persson, 1996: 4). Det vill säga, de feminina värdena inom detta område har varit och förblir mycket starka och nära förknippade med den socialdemokratiska politikens grundtankar. Eller som Löfven uttrycker det: ”Våra värderingar är tidlösa – de ska vi fortsätta att arbeta för!” (Löfven, 2012: 3). En svag, successiv ökning av de feminina värdena har påvisats då fler och fler värden beskrivs i installationstalen över åren. Vad vi kan se är hur dessa feminina värden gått från att ha en viktig plats i Palmes tal till att i Perssons och Löfvens tal fått vara huvudfokuset, det vill säga framförda såsom de absolut viktigaste värdena att sträva efter i samhället.

Värdena betonas kraftigt genom alla tre installationstal och anledningen till att vi inte ser någon markant förändring inom detta område kan bero på en stark koppling mellan välfärd, samverkan och människor och den socialdemokratiska ideologin. Eller med andra ord, dessa värden kan vara så starkt knutna till socialdemokratiens grundläggande politik att någon tydlig förändring inte har skett.

Trots de feminina skillnadernas övertag på detta område går det att finna maskulina värden. Ett exempel på detta presenteras kortfattat här. Genom att utgå från det feminina samhällets karaktäristiska ”Dominerande värden i samhället är 1) att bry sig om andra samt 2) bevarande” i relation till det maskulina samhällets ”Dominerande värden i samhället är 1) materiell framgång samt 2) utveckling” framstår ytterligare ett tydligt mönster i form av utveckling för framtiden. Medan det feminina samhället står för bevarande vill det maskulina samhället se utveckling.

Olof Palme berömmar den tidigare partiordföranden Tage Erlander för hans mål att förnya och säger bland annat: ”Du har lärt oss att socialdemokratisk politik

alltid är en fråga om att i grunden förändra och omdana samhället” (Palme, 1969: 425), ett uttalande som till viss del handlar om införandet av barnbidrag, folkpensioner samt sjukförsäkring.

Göran Persson läser en mening ur de socialdemokratiska politiska riktlinjerna: ”Människan är målet – hennes utveckling och frihet, hennes törst att lära och utbilda sig, hennes vilja att växa och spränga nya gränser, hennes ansvarskänsla för kommande generationer, hennes solidaritet och kärlek till andra människor” (Persson, 1996: 1). Här talas alltså om en utveckling som bland annat ska innefattas av kärlek till andra samt solidaritet, det vill säga feminina värden.

Slutligen Stefan Löfven som lägger en stor del av sitt tal på att tala om en utveckling som ska leda till mindre diskriminering och en bättre arbetsmiljö för kvinnor (Löfven, 2012).

Det som vi finner intressant med denna maskulina utvecklingstrend är att det maskulina beteendet utveckling resulterar i något feminint. I Palmes fall leder utvecklingen till barnbidrag och folkpensioner, något som gynnar välfärdssamhället. Persson menar att utveckling innefattas av solidaritet och Löfven önskar en utveckling mot ett mer jämställt och jämlikt samhälle.

Vi kan konstatera att ingen förändring skett på detta område, det vill säga varken feminina eller maskulina värden har ökat eller minskat. Vad vi kan säga är att när en socialdemokratisk partiordförande talar om utveckling, ett maskulint värde, handlar slutresultatet, eller målet, i de flesta fall om införandet av feminina värden eller beteenden.

4.2.2 Jämställdhet

I sammanställningen baserad på Hofstedes forskning återfinns ett par viktiga skillnader som behandlar jämställdhet. Karaktäristiskt för ett feminint samhälle är bland annat ”betoning på jämställdhet, solidaritet och arbetslivets kvalitet”, ”en större del av de arbetande kvinnorna har arbeten på en högre professionell nivå”, ”många kvinnor invalda på politiska poster” samt ”en och samma moraliska norm: båda könen är subjekt”. Detta står i kontrast till det maskulina samhället med ”betoning på rättvisa, ömsesidig tävlan och prestation”, ”en mindre andel av de arbetande kvinnorna har arbeten på en hög professionell nivå”, ”få kvinnor på politiska platser” samt ”dubbelmoral: män är subjekt, kvinnor är objekt”.

I installationstalen märks en tydlig förändring när det gäller att framhäva jämställdhet som ett viktigt område i samhället. Denna förändring kommer att, tal för tal, beskrivas nedan.

I Olof Palmes tal lades den mesta tiden till att avtacka den förre partiordföranden, Tage Erlander. Ingen kvinna citerades eller nämndes i talet, ingen kvinna förutom Erlanders fru Aina. Palme uppmärksammar Aina genom att beskriva hennes såsom ” [...] ett ovärderligt stöd för Tage i hans arbete för partiet. Det fina är att Du därvid bevarat en helt egen självständighet och integritet” (Palme, 1969: 424). I Hofstedes sammanställning beskrivs det maskulina samhället bland annat utifrån följande mening: ”Kvinnors ambition kanaliseras till

männens framgång” och ”dubbelmoral: män är subjekt, kvinnor är objekt”. Då inga andra värden i Palmes tal kan kopplas samman med jämställdhet anser vi det tydligt att de maskulina värdena vägde tyngre än de feminina värdena inom detta område under Palmes tid som partiordförande. Vad som är viktigt att komma ihåg är att denna analys endast analyserar installationstalet såsom det är under antagandet att de viktigaste värdena om ett önskvärt samhälle tas upp.

Framåt i tiden och med Perssons och Löfvens installationstal som analysobjekt märks tydlig skillnad. Göran Persson betonar ett flertal gånger vikten av jämställdhet. Han tar bland annat upp problemet med att kvinnor, i högre grad än män, förlorar sina arbeten då den offentliga sektorn krymper. Han påpekar även att alla människors, både unga och gamlas samt kvinnor och mäns, förmåga bör tas tillvara (Persson, 1996: 2). Vid jämförelse med Palmes tal märks alltså en ökad fokusering av jämställdhet och betoningen av detta begrepp kan tolkas som en ökning av feminina värden.

Löfven går, i sitt installationstal, ett steg längre i sitt framhävande av jämställdhet som ett viktigt värde i samhället. Han klargör att han är en övertygad feminist som tänker slåss för jämställdhet och kvinnors frihet. Han ser glastak, det vill säga hierarkier som skapar svårigheter för kvinnor att bli befordrade, och låga löner till kvinnor som provocerande. Han menar också att man inte kan vara för människors lika värde utan att också vara för jämställdhet (Löfven, 2012: 3). Löfven argumenterar även gång på gång om det feminina samhällets karaktäristiska ”en och samma moraliska norm: båda könen är subjekt” genom att säga att ”alla är lika värda” (Löfven, 2012).

Mönstret som framträder, med utgångspunkt i Palmes och vidare till Perssons och Löfvens tal, är tydligt. Vi anser att det, inom detta område, står väldigt klart att de feminina värdena ökat i användning och att detta bör ses som ett tecken på att det samhälle som partiordförandena förespråkar blivit allt mer feminint under perioden 1969 och 2012.

4.2.3 Ekonomi samt bistånd och miljö

Genom att placera ekonomi samt bistånd/miljö som motsatser har vi fått fram en av alla de skillnader som, i Hostedes forskning, existerar mellan maskulina och feminina samhällen. Hofstede menar bland annat att maskulina samhällen karaktäriseras av att ”fattiga länder bör hjälpa sig själva”, att ”ekonomin bör fortsätta växa” samt att ”regeringen spenderar mindre på biståndsverksamhet, mer på rustning”. Detta står i motsats till det feminina samhället som karaktäriseras av ”statligt stöd till fattiga länder”, att ”man bör skydda miljön: litet är vackert” samt att ”regeringen spenderar mer på biståndsverksamhet, mindre på rustning” (Se Bilaga 1. Viktiga skillnader mellan feminina och maskulina samhällen).

Palme nämner varken miljöaspekter eller bistånd i sitt tal. Däremot talar han om vikten av en stark ekonomi och betonar särskilt ett ekonomiskt samarbete i Norden (Palme, 1969: 421). Under Palmes tid var betoningen alltså större på de

maskulina, ekonomiska, värdena än de feminina, miljö- och biståndsmässiga värdena.

Persson nämner miljö- och biståndsmässiga värden men lägger även han stort fokus på ekonomiska frågor. Detta skulle kunna ha att göra med att han innan sin roll som statsminister var finansminister mellan åren 1994 och 1996 (Socialdemokraterna). Att han blev utsedd till finansminister i en tid av lågkonjunktur kan också ha påverkat vilka värden som tas upp och ges mest tid i talet. Skillnaden mellan Persson och Palme är att Persson inte endast talar om ekonomiska värden. Han väljer att också tala om de miljömässiga aspekterna. Bland annat nämns att ”Östersjön ska bli en symbol för en framgångsrik miljöpolitik” samt att många i den yngre generationen har ”härliga ideal. De kämpar för miljön [...]” (Persson, 1996: 11). När det gäller bistånd talar Persson inte om detta rätt ut vilket resulterar i en viss tolkningsproblematik. Persson säger dock att, vilket kan tyda på ett biståndsarbete: ”Nu är det hög tid att säga att våra från kommunismen befriade grannars sak är vår”. Persson menar att vi, Sverige, bör skicka hjälp för att möjliggöra en uppbyggnad av demokratiska samhällen. Han lovordar också ungdomen och dess ”härliga ideal” när det gäller deras kamp för världens flyktingar (Persson, 1996: 10-11). Trots att han inte rätt ut säger att bistånd ska ges till behövande länder anser vi att en större betoning för det feminina värdet, biståndsarbete, går att finna då man tolkar partiordförandens ord.

I Löfvens installationstal beskrivs de ekonomiska aspekterna samt miljöaspekterna som två viktiga mål att sikta mot. Löfven säger bland annat att ”Nu är det också rätt läge att ytterligare skruva upp ambitionerna för klimat- och miljöarbete. [...] Vi måste ju bygga Sverige både socialt, ekonomiskt men också ekologiskt” (Löfven, 2012: 5). Vi anser att detta stärkta fokus på miljö tyder på ett ökat fokus på de feminina värdena. Ekonomiaspekten är fortfarande stark med tvingas lämna rum åt feminina värden. Då det gäller bistånd är Löfven likt Persson, inte speciellt tydlig vilket återigen resulterar i tolkningsproblematik. Dock innehar Löfvens tal flera värden som kan förknippas med bistånd. Löfven talar varmt om hur ”socialdemokratin är internationell”: “Sveriges röst ska höras - för alla människors lika värde och demokrati” samt att solidaritet måste finnas mellan människor i alla världens länder. Han argumenterar även gång på gång för hur viktigt samarbetet och stödet för omvärlden är, och säger att “Vi vet nämligen att din frihet och dina möjligheter är också förutsättningen för min” (Löfven, 2012: 4). Anledningen till att Löfven talar på detta vis, kan vara hans tidigare internationella erfarenheter som internationell sekreterare (Stefans CV). Givetvis får man här också ha i åtanke hur globaliseringen och EU-medlemskapet kan påverka synen på det önskvärda samhället. Trots detta, de feminina värdena betonas över tiden i allt högre grad.

Utifrån installationstalen är det tydligt att miljö- och biståndsfokuset ökat över tid medan ekonomifokuset har haft, och fortsatt att ha, en stor betydelse. Med andra ord så har de maskulina värdena varit konstanta över tid medan de feminina värdena vunnit mark och fått ökad betydelse. Det vill säga, förändringen vi kan se är enbart inom de feminina värdena och då i form av en ökning. Huruvida de ekonomiska eller de miljö- och biståndsmässiga värdena är av störst vikt uttalar vi oss dock inte om då vi i denna uppsats endast fokuserar på förändringar.

4.2.4 Val av ord samt enstaka förekommande värden

I detta avsnitt beskriver vi för det första hur val av ord kan beskriva samhället och för det andra ges exempel på ytterligare värden som framförts i installationstalen.

Vi tror att val av ord kan grunda sig i vilket samhälle man anser sig leva i eller önskar att leva i. En tydlig skillnad mellan talen är användandet av krigstermer och ord relaterade till detta.

I sammanställningen baserad på Hofstedes arbete karaktäriseras maskulina samhällen såsom att ”internationella konflikter bör lösas genom en styrkedemonstration eller genom strid” medan det feminina samhället förespråkar att ”konflikter bör lösas med hjälp av förhandling och kompromisser”.

Olof Palme väljer att beskriva politiken såsom en strid som utspelas på ett fält där kampmoral är av stor vikt. Han betonar även vikten av Tage Erlanders försök att skapa ett skandinaviskt försvarsförbund (Palme, 1969: 421).

Denna användning av krigsrelaterade ord existerar i mycket mindre grad i Perssons eller Löfvens installationstal. Huruvida detta är ett tecken på att det önskvärda samhället blivit allt mer feminint eller om det är en påminnelse om tidigare samhällen och pågående krig är svårt att uttala sig om. Dock är det ett faktum att partiordförandena under årens lopp gått från krigsrelaterade ordval till mer förhandlingsrelaterade. Detta visar sig tydligt i avsnittet: Välfärd, samverkan och människor ovan, där en tydlig förändring mot bland annat ökad samverkan går att urskilja.

Vidare i detta avsnitt väljer vi att redovisa enstaka förekommande ord och värden, både feminina och maskulina. Detta görs för att på ett så heltäckande vis som möjligt kunna beskriva vilka värden som förs fram i installationstalen. Det kan även underlätta för en förståelse av helhetsbilden, det vill säga den totala förändringen längs dimensionen maskulinitet–femininitet mellan åren 1969 och 2012. Endast på grund av att dessa värden inte är framträdande i alla tal, eller endast omnämns få gånger, innebär inte att de saknar betydelse.

Exempelvis beskriver Palme Tage Erlander som blygsam (Palme, 1969: 423). Likaså beskriver Stefan Löfven sig själv som blygsam (Löfven, 2012: 1). Utifrån sammanställningen baserad på Hofstedes forskning karaktäriseras feminina samhällen såsom att ”alla bör vara blygsamma” medan det maskulina samhället menar att ”män ska hävda sig, vara ambitiösa och tuffa”. Trots att värdena i installationstalen inte räcker för att göra en tolkning av en eventuell förändring anser vi det trots att intressant att visa på vilka värden som nämns i talen.

När det gäller maskulina värden, som inte diskuterats i denna uppsats tidigare, som framförs i talen kan här nämnas 1) Erkännande. Det maskulina samhället karaktäriseras av ”utmaningar, inkomster, erkännande och möjlighet att avancera viktigt”. Bland annat säger Löfven om Juholt att ”du ska ha ett stort erkännande för det du har gjort [...]” (Löfven, 2012: 1). Liknande tendenser finns genom alla talen där den nytillsatta partiordföranden berömmar tidigare partiordföranden. 2) Stark och rättvis. Det maskulina samhället menar att ”stor och stark är vacker” samt menar att ”betoning på rättvisa, ömsesidig tävlan och prestation” ska genomsyra all verksamhet. Löfven säger i sitt tal att ”Därför är det nu vår uppgift

och vårt ansvar att tillsammans visa hur våra visioner [...] kan bygga ett starkare och rättvisare Sverige” (Löfven, 2012: 3). Även Palme och Persson beskriver i viss mån hur de önskar se bland annat en stark ekonomi, något som närmare berördes i avsnittet om ekonomi samt miljö och bistånd. 3) Smutskastning. I Hofstedes sammanställning beskrivs det maskulina samhället såsom en plats där ”det politiska spelet präglas av motsättningar, smutskastning är vanligt” medan det feminina samhället menar att ”politik är baserad på koalitioner, hövligt uppträdande politiker emellan”. Palme börjar sitt installationstal med ett exempel på smutskastning av den tidigare partiledaren Erlander genom att citera en tidningsintervju: ”Hela den borgerliga pressen beskriver Dig idag som en nolla” (Palme, 1969: 421). Även Löfven väljer att, om inte smutskasta, så i alla fall kritisera moderaterna för deras kritik mot socialdemokraterna gällande höga skatter, skatter som Löfven menar räddade Sverige ur 90-talets lågkonjunktur (Löfven, 2012: 2). Trots att smutskastning, eller kritiserande, i viss mån existerar i den svenska politiken, är detta värde, i installationstal, ej vanligt förekommande under perioden 1969-2012.

I kommande avsnitt diskuterar vi resultatet av vår undersökning samt sammanfattar de mest framträdande mönstren.

5 Diskussion

När det gäller resultatet av vårt analysarbete fann vi dels maskulina värden och dels feminina värden. Vi anser dock att det står klart att de feminina värdena har betonats mer och mer mellan åren 1969 och 2012, och numera utgör en större del av det önskvärda samhället än tidigare. Svaret på vår frågeställning: Har socialdemokratiska partiordförandens uttryck av önskvärd politik förflyttats utmed dimensionen maskulinitet–femininitet mellan åren 1969 och 2012? blir därmed ja, uttrycket av önskvärd politik har förflyttats sig längs dimensionen genom en ökad betoning av feminina värden. Detta syns tydligast inom områdena 1) Välfärd, samverkan och människor, 2) Jämställdhet samt 3) Ekonomi samt bistånd och miljö. Inom alla dessa områden har vi kunnat se antingen en markant eller en svag förändring mot en större användning av feminina värden.

Inom område 1) Välfärd, samverkan och människor såg vi en svag ökning av de feminina värdena. En anledning till denna svaga ökning kan vara att dessa feminina värden redan under Palmes tid var av stor vikt. Det vill säga, då tankar och värden som innefattas av välfärd, samverkan och människor är så nära besläktade med den socialdemokratiska ideologin kan det vara en förklaring till att så få förändringar skett. Dock anser vi det tydligt att både Persson och Löfven, i högre grad än Palme, ger exempel på sitt mål av det önskvärda samhället genom att använda feminina värden inom detta område.

Område 2) handlar om jämställdhet, det vill säga jämlikhet mellan könen. Detta var det område där den tydligaste förändringen mot ett ökat betonande av feminina värden kunde urskiljas. Från Palme som inte nämnde detta område, till Persson som kraftigt betonade vikten av allas lika värde, vidare till Löfven som anser det provocerande att dagligen se hur kvinnor får lägre löner än män samt att se de glastak som stoppar kvinnor från att nå högre upp i organisationshierarkierna.

Inom område 3) Ekonomi samt bistånd och miljö kunde ett tydligt mönster urskiljas när det gäller miljö. Palme nämner inte området medan både Persson och Löfven tydligt klargör vikten av miljöarbete. Löfven talar om miljö såsom han talar om ekonomi vilket gör att vi inser vikten av detta värde eftersom ekonomivärden betonas kraftigt genom alla tal. När det gäller bistånd hamnade vi i viss tolkningsproblematik då ingen av partiordförande rätt ut talar om detta värde. Dock kunde vi i Perssons samt Löfvens tal urskilja värden relaterade till bistånd. Exempelvis talar de båda om den internationella solidariteten och om hur vi som land bör hjälpa andra länder att bygga upp sina samhällen. Ett värde, det maskulina samhällets betoning av ekonomi, visade inga förändringar utan har varit, och har fortsatt vara, ett viktigt värde, om man ser till de socialdemokratiska partiordförandenas installationstal.

Område 4) Val av ord samt enstaka förekommande värden handlar i mindre grad om mönster funna i installationstalen utan mer om att visa upp hur val av ord kan tolkas samt hur enstaka förekommande ord kan ha betydelse. Vi inledde med att diskutera hur användningen av krigsrelaterade termer såsom strid och kamp har

avtagit. Endast i Palmes tal kan man se en tydlig användning av ord relaterade till krig. Vidare tar vi upp hur, både feminina och maskulina, värden såsom blyghet, erkännande, styrka och rättvishet samt smutskastning har använts i talen. Vi anser att de mönster vi har funnit i talen, det vill säga de mest frekvent förekommande värdena, är av högst vikt för vårt resultat. Dock anser vi det viktigt att även redovisa för de i lägre grad förekommande värdena eftersom vi tror att det bidrar till förståelse av den presenterade förändringen längs dimensionen maskulinitet–femininitet.

När det gäller frågan om varför denna förändring längs dimensionen maskulinitet–femininitet har skett kan vi bara spekulera. Dock tror vi, som nämnt tidigare i denna uppsats, att den ökade betoningen av feminina värden på något sätt samvarierar med den ökande andelen socialdemokratiska kvinnliga riksdagsledamöter. Att analysera vilken/vilka orsak/er som lett till den ökade användningen av feminina värden överlåter vi till kommande forskning (se avsnitt Tankar inför framtida forskning).

I nästkommande avsnitt diskuteras hur man kan gå vidare inom maskulinitet- och femininitetsforskningen samt om och hur denna uppsats hade kunnat göras annorlunda.

5.1 Tankar inför framtida forskning

För det första anser vi att denna studies reliabilitet, och möjligheten till mer detaljerade slutsatser, hade ökat genom att ta med alla de personer som innehaft partiordförandeposten inom det socialdemokratiska partiet under den valda analysperioden, och möjligtvis ännu längre tillbaka. Eftersom vi har funnit förändringar längs dimensionen maskulinitet–femininitet hade det varit intressant att analysera mellan vilka år den största förändringen skedde och även finna orsaken/orsakerna till den ökade betoningen av feminina värden. Vi föreslår att man noggrant analyserar huruvida den ökade andelen kvinnliga socialdemokratiska riksdagsledamöter på något vis samvarierar med den ökande betoningen av feminina värden.

För det andra, och som vi också nämnde i avsnittet om installationstalens skillnader och likheter, var alla installationstal framförda av män. Huruvida de är skrivna av män är däremot en annan fråga, som vi här lämnar obesvarad. För kommande studier inom detta ämne kan det vara intressant att ta reda på om könet på talens framförare/författare har någon påverkan på om den önskvärda politiken som förs fram främst betonar feminina eller maskulina värden och beteenden.

För det tredje har vi under arbetet med denna uppsats uppmärksammat att majoriteten av de som forskar om maskulinitet och femininitet är kvinnor. Det är ett faktum som även har uppmärksamrats av andra forskare, bland annat Sara Edenheim. Hon menar att “män skriver om män medan kvinnor skriver om både män och kvinnor” i sin artikel (Edenheim, 2009: 33). Varför det är så anser vi kan vara en utmaning för kommande forskare att analysera.

För det fjärde, vill vi än en gång betona möjligheterna som finns inom maskulinitets- och femininitetsforskningen. Bland annat vill vi uppmuntra till skapandet av en generell, och inom forskarsamhället allmänt accepterad, definition av begreppen maskulinitet och femininitet. Maskulinitet och femininitetsforskning är diffus och ibland svårt att konkretisera. Vi anser att man inte ska låta sig stoppas av detta utan istället se det som en utmaning och som en möjlighet till att ta del av, och vara en del av, ett ungt forskningsområde i utveckling.

Avslutningsvis vill vi framhäva vikten av att studera maskulinitet och femininitet. Som nämnts tidigare i uppsatsen finns det få biologiska och statistiska skillnader mellan män och kvinnor. Majoriteten av de skillnader som vi dagligen märker av är socialt konstruerade. Om forskarsamhället lyckas svara på frågan: Varför tillskriver vi män och kvinnor olika värden och beteenden? kan detta vara ett steg på vägen till att förstå den maktobalansen som på många håll existerar i samhället och ofta, på ett negativt vis, påverkar kvinnor.

Litteratur

Alvesson, Mats, 1998. "Gender Relations and Identity at Work: A Case Study of Masculinities and Femininities in an Advertising Agency", i *Human Relation*, vol. 51, No. 8, s.968-1005.

Alvesson, Mats & Yvonne Due Billing, 2011. *Kön och organization*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 128, 136-139

Bem, Sandra L, 1974. "The measurement of psychological androgyny" i *Journal of consulting and clinical psychology*, Vol. 42, Nr 2, s.155-162

Bergström, Göran & Kristina Boréus, 2005. *Textens mening och makt*. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. (2:a uppl.) Lund: Studentlitteratur, s.16

Edenheim, Sara, 2009. "När normen granskar sig själv", *Arena*, nr 6, s.32-34

Hofstede =Geert Hofstedes webbplats. "Dimensions". [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://geert-hofstede.com/dimensions.html>. Hämtat: 2012-11-22.

Hofstede, Geert, 1980. *Culture´s consequences: International Differences in Work-Related Values*. Beverly Hills: SAGE Publications Ltd, s. 11, 261-263, 265

Hofstede, Geert, 2000. "Masculine and feminine cultures" i *Encyclopedia of psychology*, Vol 5. Washington DC, US: American Psychological association, s. 115-118

Hofstede, Geert & Gert Jan Hofstede, 2005. *Organisationer och kulturer*. Lund: Studentlitteratur.

Lövfén = Stefan Lövféns installationstal, 2012. "Installationstal 27 januari". [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.socialdemokraterna.se/Stefan-Lofven/Tal-och-artiklar/2012/Installationstal-27-januari/>. Hämtdatum: 2012-12-09.

McSweeney, Brendan, 2002. "Hofstede´s cultural differences and their consequences: A triumph of faith – a failur of analysis", i *Human Relations*, Vol. 55, 81-118.

NE 1 = Nationalencyklopedin. "Maskulinitetsforskning". [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.ne.se/lang/maskulinitetsforskning>. Hämtdatum: 2012-11-20.

NE 2 = Nationalencycledin. "Sexist". [Elektronisk]. Tillgänglig:
http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/engelsk-ordbok/sexist/641347?i_h_word=sexist. Hämtdatum: 2012-12-12.

Palme = Olof Palmes installationstal, 1969. Protokoll: sveriges socialdemokratiska partis 24:e congress, 28 september – 4 oktober, 1969 D. 2, Protokoll 2.

Persson = Göran Perssons installationstal, 1996. "Installationstal". [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.socialdemokraterna.se/Var-politik/Arkiv/Partiordforanden/Goran-Persson/Tal/Installationstal/>. Hämtdatum: 2012-12-09.

Priola, Vincenza, 2010. "Masculinity and Femininity", i *Encyclopedia of Case Study Research*, Vol. 1 & 2. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://books.google.se/books?id=WaY00AuNIXQC&pg=PA548&lpg=PA548&q#v=onepage&q&f=false>. Hämtdatum: 2012-11-20.

Redpath, Lindsey & Marianne O. Nielsen, 1997. "A Comparison of Native Culture, Non-Native Culture and New Management Ideology", i *Canadian Journal of Administrative Sciences*, Vol. 14, No. 3, s. 327-339

SCB = Statiska centralbyråns webbplats. "Riksdagsledamöter efter parti, kön och tid". Tillgängligt: http://www.scb.se/Pages/SSD/SSD_TablePresentation____340486.aspx?rxid=c58f9654-9241-4c26-855d-225289e92b0c. Hämtdatum: 2012-11-12.

Schippers, Mimi, 2007. "Recovering the feminine other: masculinity, femininity and gender hegemony" i *Theory & Society*, Vol. 36, No. 1, s. 85-102.

Socialdemokraterna = Socialdemokraternas webbplats. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.socialdemokraterna.se/Vart-parti/Var-historia/Partiledare/>. Hämtdatum: 2013-01-07.

Stefans CV = Socialdemokraternas webbplats. "Stefans CV". [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://stefan-lofven.se/stefans-cv>. Hämtdatum: 2012-01-07.

Søndergaard, Mikael, 1994. "Research note: Hofstede's Consequences: A Study of Reviews, Citations and Replications", i *Organization studies*, Vol. 15, Issue. 3, s. 447-456.

Weisgram, Erica S. – Lisa M. Dinella – Megan Fulcher, 2011. "The Role of Masculinity/Femininity, Values, and Occupational Value Affordance in Shaping Young Men's and Women's Occupational Choices", i *Springer Science+Business Media*, LLC 2011, s. 243-258.

Bilagor

Bilaga 1. Viktiga skillnader mellan feminina och maskulina samhällen

Nedan visas hela den sammanställningen som är baserad på Geert Hofstedes forskning. Majoriteten av värdena har placerats in i olika områden: 1) Välfärd, samverkan och människor, 2) Jämställdhet, 3) Ekonomi samt bistånd och miljö samt 4) Val av ord samt enstaka förekommande värden. Vissa värden faller utanför ovan nämnda mönster och har därför inte placerats in.

Feminint	Maskulint
Område 1: Välfärd, samverkan och människor (1)	
Område 2: Jämställdhet (2)	
Område 3: Ekonomi samt bistånd och miljö (3)	
Område 4: Val av ord samt enstaka förekommande värden (4)	
Allmänna normer	
Dominerande värden i samhället är 1) att bry sig om andra samt 2) bevarande (1)	Dominerande värden i samhället är 1) materiell framgång samt 2) utveckling (1)
Människor, livskvalitet och relationer är viktigt (1)	Utmaningar, inkomster, erkännande och möjlighet att avancera är viktigt (1)
Alla bör vara blygsamma (2)	Män ska hävda sig, vara ambitiösa och tuffa (2)
Både män och kvinnor kan vara mjuka och fokusera på relationer (2)	Kvinnor ska vara mjuka och relationsinriktade (2)
Sympatier för de svaga (1)	Sympatier för de starka (1)
Liten och långsam är vacker (3)	Stor och stark är vacker (3)
Sexuella frågor diskuteras öppet	Allmän diskussion om sexuella frågor är tabu
Våld i media är tabu	Våld i tidningar och på tv är vanligt
I familjen	
Både fadern och modern hanterar fakta och känslor (2)	Fadern hanterar fakta och modern känslor (2)
Både pojkar och flickor får lov att gråta men ingen ska slåss (2)	Flickor gråter, inte pojkar. Pojkar ska slå tillbaka då de attackeras, flickor ska inte slåss (2)

Pojkar och flickor leker av samma orsaker (2)	Pojkar leker för att tävla, flickor för att vara tillsammans(2)
Samma krav på brudgummen och bruden (2)	En brud ska vara kysk och arbetsam, det behöver inte brudgummen vara (2)
Den äkta mannen ska vara som pojkvännen	Den äkta mannen ska vara frisk, rik och förstående, pojkvännen ska vara kul
Kvinnor och män sköter matinköp och bilköp (2)	Kvinnor köper mat, män köper bilar (2)
I skolan	
Den genomsnittliga eleven är norm, svaga elever får beröm	Den bästa studenten är norm, elever som överträffar de andra får beröm
Avundsjuka gentemot den som försöker visa sig duktigare än de andra	Konkurrens i klassen, eleverna försöker överträffa varandra
Att misslyckas i skolan är ett mindre missöde	Att misslyckas i skolan är en katastrof
Tävlingsportar gör man inte på skoltid	Tävlingsporter ingår i skolans schema
Barn socialiseras till att inte visa aggressivitet	Aggressivitet hos barn accepteras
Eleverna underskattar de egna prestationerna, självutplånande	Eleverna överskattar de egna prestationerna, förstärker sitt ego
Vänlighet hos lärare uppskattas	Begåvning hos lärare uppskattas
Intresse avgörande för jobbvalet	Karriärmöjligheter avgörande för jobbvalet
Män och kvinnor studerar delvis samma ämnen (2)	Män och kvinnor studerar olika ämnen (2)
Kvinnor och män undervisar små barn (2)	Kvinnor undervisar små barn (2)
På arbetet	
Arbeta för att leva (1)	Leva för att arbeta (1)
Chefer använder intuition och eftersträvar enighet	Chefer förväntas vara beslutsamma och bestämda
Betoning på jämställdhet, solidaritet och arbetslivets kvalitet (2)	Betoning på rättvisa, ömsesidig tävlan och prestation (2)
Konflikter löses genom kompromisser och förhandling (4)	Konflikter löses genom att man låter den starkaste vinna (4)

Man föredrar mer fritid framför mer pengar.

Man föredrar mer pengar framför mer fritid.

Båda könen kan välja om de vill göra karriär (2)

Män måste göra karriär, kvinnor kan välja att göra det (2)

En större andel av de arbetande kvinnorna har arbeten på en högre professionell nivå (2)

En mindre andel av de arbetande kvinnorna har arbeten på en hög professionell nivå (2)

I politiken

Välfärdsamhället är idealet, hjälp åt behövande (1)

Prestationssamhället är idealet, stöd åt de starka (1)

Invandrare bör integreras (1)

Invandrare bör assimileras (1)

Ett tillåtande samhälle (3)

Ett tillrättavisande samhälle (3)

Statligt stöd åt fattiga länder (3)

Fattiga länder behöver hjälpa sig själva (3)

Man bör skydda miljön: litet är vackert (3)

Ekonomi bör fortsätta växa: stort är vackert (3)

Internationella konflikter bör lösas med hjälp av förhandling och kompromisser (4)

Internationella konflikter bör lösas genom en styrkedemonstration eller genom strid (4)

Fler röstberättigade placerar sig till vänster om mitten

Fler röstberättigade placerar sig själva i den politiska mitten

Politik baserad på koalitioner, hövligt uppträdande politiker emellan (4)

Det politiska spelet präglas av motsättningar, smutskastning vanligt (4)

Regeringen spenderar mer på biståndsverksamhet, mindre på rustning (3)

Regeringen spenderar mindre på biståndsverksamhet, mer på rustning (3)

Många kvinnor invalda på politiska poster (2)

Få kvinnor invalda på politiska poster (2)

Gällande idéer

Dominerande religioner betonar komplementariteten hos könen (2)

Dominerande religioner betonar männens privilegium (2)

Inom kristendomen betonas relationer mellan människor

Inom kristendomen betonas relationen med Gud, fadern

Kvinnlig frigörelse betyder att män och kvinnor bör ta samma ansvar både hemma och på arbetet (2)

Kvinnlig frigörelse betyder att kvinnor ska tillåtas inneha positioner hittills endast reserverade för män (2)

Kön och sex

Att vara ansvarstagande, beslutsam, ambitiös, omhändertagande och mjuk passar sig både för män och kvinnor (2)

Att vara ansvarstagande, beslutsam och ambitiös passar sig för män. Omhändertagande och mjuk passar sig för kvinnor (2)

Flickor hejar inte på pojkar (2)	Kvinnors ambitioner kanaliseras till männens framfång (2)
En och samma moraliska norm: båda könen är subjekt (2)	Dubbelmoral: män är subjekt, kvinnor är objekt (2)
Samma normer gäller när man visar nakenhet hos män som när man visar nakenhet hos kvinnor (2)	Det finns ett starkare tabu mot manlig nakenhet än mot att visa kvinnlig nakenhet (2)
Sex diskuteras öppet, mindre underförstådd symbolik	Att diskutera sex öppet är tabu, däremot är implicit erotisk symbolik vanligt
Sex är ett sätt för två personer att relatera till varandra	När männen känner att han har gjort en prestation kan kvinnan känna sig utnyttjad
Sexuella trakasserier är ett mindre problem	Sexuella trakasserier är ett stort problem
Homosexualitet betraktas som ett ofrånkomligt faktum	Homosexualitet anses vara ett hot mot samhället